

**Schoolondersteuningsprofielen
Plein013
2016**

Don Sarto

Rapport audit

School-Ondersteuningsprofiel IVO

Naam onderwijsvoorziening: Don Sarto

Datum bezoek: 10 december 2015

In opdracht van: Plein013

Rapporteur: Irma Miedema

Sardes, Utrecht

December 2015

Inleiding

Uw school¹ biedt ondersteuning aan leerlingen die speciale onderwijsbehoeften hebben. Wanneer uw school tegen haar grenzen aanloopt, is er de mogelijkheid om de leerling en zijn of haar ouders² te verwijzen naar een andere school, bijvoorbeeld een school voor speciaal (basis)onderwijs.

Scholen verschillen in de ondersteuning die zij (kunnen) bieden. Uit verwijsgedrag van scholen bijvoorbeeld blijkt dit heel duidelijk: een leerling waarbij de ene school tegen de grenzen van haar ondersteuning aanloopt, kan op een andere school zonder al te veel inspanning passend onderwijs krijgen. Soms is de reden makkelijk aanwijsbaar: een school in een gebouw met veel trappen en weinig ruimte is niet zomaar passend voor een leerling in een rolstoel. Maar meestal is het lastiger om aan te geven wanneer een leerling niet, en wanneer wel, op de school terecht kan.

Zowel voor de school zelf, als voor ouders en voor de bovenschoolse organisatie die het bovenschoolse netwerk van ondersteuningsvoorzieningen inricht (schoolbestuur, samenwerkingsverband po Plein013, regionaal netwerk Passend Onderwijs), is het van belang te weten waar de school staat voor wat betreft de ondersteuning en wat mogelijkheden zijn om de ondersteuning te versterken en eventueel uit te breiden.

Uw school maakt onderdeel uit van samenwerkingsverband Plein013. Van alle scholen van dit samenwerkingsverband is in najaar 2013 het ondersteuningsprofiel in kaart gebracht. We brengen de profielen nu, in 2015, opnieuw in kaart, op een vergelijkbare manier als in 2013. De inhoud van de rapportage is iets uitgebreid, en wat anders geordend dan de rapportage in 2013. Wij hopen hiermee de informatie nog beter leesbaar aan te bieden, zonder de vergelijkbaarheid met 2013 te verliezen.

Om het schoolprofiel in kaart te brengen verzamelden wij informatie op vijf domeinen:

1. de *diversiteit* van de leerlingenpopulatie van de school
2. de *ruimte voor verschillen* tussen leerlingen, die de manier van onderwijs geven op de school biedt
3. de beschikbaarheid van *extra voorzieningen* bij de school op de volgende vijf 'velden':
 - a. extra handen / omvang van de klassen
 - b. speciale onderwijsmaterialen
 - c. mogelijkheden van de ruimtelijke omgeving
 - d. expertise (teamexpertise en individuele expertise van leerkrachten/medewerkers)
 - e. samenwerking met (zorg)instanties buiten het onderwijs
4. de *borging* van de extra ondersteuning voor leerlingen in de organisatie van het onderwijs
5. de intensiteit en omvang van de *samenwerking* met anderen binnen het samenwerkingsverband Plein013, en in het bredere onderwijsveld

In termen van vraag en aanbod zou het eerste domein, de leerlingenpopulatie, gekarakteriseerd kunnen worden als de vraag. Aan die vraag komt de school tegemoet met haar aanbod, gekarakteriseerd op de domeinen 2 t/m 5.

Binnen het aanbod van de school heeft het tweede domein een andere status dan de domeinen 3, 4 en 5. De ruimte die de manier van onderwijsgeven biedt voor de verschillende onderwijsbehoeften (domein 2) vormt de basis van de mogelijkheden die de school kan bieden. Bijvoorbeeld inzet van extra voorzieningen (domein 3) heeft minder zin wanneer de school in haar manier van lesgeven heel beperkt om kan gaan met verschillen. Omdat het tweede domein een belangrijk aspect van het profiel is nemen we een korte toelichting op (zie kader).

¹ Waar in dit rapport korthedshalve staat 'school', wordt steeds bedoeld 'school of arrangement', waarbij een arrangement kan zijn een s(b)o, een talentklas of een andere vorm van door het swv georganiseerde ondersteuning.

² Waar in dit rapport korthedshalve staat 'ouders' wordt steeds bedoeld 'ouders of verzorgers'.

Toelichting op de ruimte voor verschillen in de manier van onderwijs bieden

De ruimte die onderwijs biedt aan verschillen tussen leerlingen wordt in belangrijke mate bepaald door het onderwijsconcept van de school. Meer specifiek: door de mate waarin de lesstof dan wel de individuele onderwijsbehoefte van de leerling uitgangspunt van het lesprogramma is. Dit kan worden gezien als een dimensie die loopt van methode-gestuurd naar leerling-gestuurd.

Aan het ene uiterste van die dimensie staan de scholen die bijna de volledige lestijd de methode als leidraad hanteren. Leerlingen die onvoldoende uit de weg kunnen met de standaardmethode krijgen herhalingsstof, extra instructie of verdiepingsstof – zoals die binnen de methode is gegeven. Het gemiddelde niveau en tempo van de standaardmethode is maatgevend. Scholen die dit concept welbewust hanteren zijn vaak van opvatting dat 'een leerling bij de groep houden' betekent dat de leerkracht zijn of haar uiterste best doet om de zwakkere leerling voor wat betreft zijn of haar prestaties zoveel mogelijk bij de gemiddelde groep aan te laten haken.

Het andere uiteinde van de dimensie wordt bezet door scholen die hun onderwijsconcept afstemmen op de leerlingen die op dat moment de klas vormen. De start ligt bij de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen met hun individuele ontwikkelings- en leerlijnen. Het overzicht van die lijnen in de groep geeft mogelijkheid tot het bundelen van de leerlijnen waar deze (bijna) samenvallen. De instructieplanning wordt afgestemd op deze gebundelde leerlijnen. De werkvormen in de groep zijn vaak heterogeen, waardoor 'een leerling bij de groep houden' hier een gelijke betekenis heeft voor elke leerling. Bij een dergelijk concept worden veelal ook standaardmethoden en methode-gebonden toetsen gebruikt, maar dan als middel zonder dat zij direct het didactisch en pedagogisch handelen sturen.

Alle scholen hebben te maken met verschillen tussen kinderen. Relevant voor Passend Onderwijs zijn verschillen tussen leerlingen op het gebied van:

- leercompetenties
- leerstijlen
- gedragscompetenties
- gedragsstijlen
- culturele achtergronden
- gezinsachtergronden

Van een extra vergroting van de range van onderwijsbehoeften in een klas is sprake bij combinatieklassen.

Leerkrachten op scholen die vooral methode-gestuurd werken, rekken naarmate er meer verschillende kinderen in hun klas zitten, de mogelijkheden van hun onderwijsaanbod steeds verder op.

Manieren om binnen het methode-gestuurde concept onderwijs te bieden aan leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften zijn o.a.:

- het groeperen van handelingsplannen;
- het werken in niveaugroepen;
- zelfstandig werken;
- vergroting van de expertise van de leerkracht;
- incidentele toepassing van vormen van leren in heterogene groepen;
- de keuze van methodes die heel veel ruimte bieden voor gedifferentieerd werken.

Omdat het uitgangspunt van de les bepaald is door de centrale aanpak van de methode, betekent elke nieuwe onderwijsbehoefte een extra aanpassing bij die aanpak. Wanneer veel aanpassingen nodig zijn, beleeft de leerkracht dit vaak als een stapeling van taken, en daarmee als een toenemende belasting. Soms uit zich dit door de behoefte van de leerkracht aan steeds meer orde en rust in de klas, om de controle te kunnen houden over alle verschillende activiteiten die gelijktijdig plaatsvinden. Met het toenemen van de organisatorische belasting van de leerkracht, blijft er minder tijd en energie over voor het ter plekke inspelen op specifieke behoeften van leerlingen op het moment dat die zich aandienen.

Het methode-gestuurde onderwijsconcept is begrensd in haar capaciteit om kinderen met andere onderwijsbehoeften op te nemen.

De informatie voor dit school-ondersteuningsprofiel is verzameld door middel van

- een beperkt documentatie-onderzoek (organisatie en kengetallen school)
- een interview met sleutelfiguren uit de school (minimaal de directeur, een intern begeleider, een leerkracht en een ouder) - aanwezig waren: *Ludy Meister (directeur)*, *Nikkie van Groenendaal (intern begeleider en leerkracht groep 5)*, *Liza Bakker (leerkracht groep 3)*, en *Daphne Mallens (ouder, MR-lid, één kind dit jaar van school, één kind in groep 7)*.
- observaties bij enkele lessen: *groep 8 (verwerking oefenstof rekenen bij instructie)*, *groep 4 (verwerking oefenstof taal, gevolgd door centraal nakijken)*, *groep 6a (zelfstandig verwerken oefenstof, met instructietafel)*.
- een teamgesprek - aanwezig was (vrijwel) het hele team.

Het interview en de observaties richtten zich vooral op *de stand van zaken*, op hoe in de praktijk van nu de lessen gegeven worden, en wat de mogelijkheden zijn voor leerlingen die een ongewone ondersteuningsbehoefte hebben.

Het teamgesprek is gevoerd aan de hand van een aantal stellingen en uitspraken. De focus van het gesprek ligt bij de *opvattingen en ambities* van de gespreksdeelnemers als het gaat om het bieden van onderwijs aan leerlingen met een verschillende onderwijsbehoeften.

Het beeld van de stand van zaken (interview en observaties) en de opvattingen en ambities (teamgesprek) vullen elkaar aan.

De profielsamenvatting die hierna volgt geeft een overzicht over alle opbrengsten, samengevat door de rapporteur in een weging ten opzichte van andere scholen van dezelfde schoolsoort. Waar mogelijk is de vergelijking gemaakt met het gemiddelde van de Nederlandse scholen zoals die uit statistisch overzicht en onderzoek bekend is. In aanvulling daarop profileren wij de school op basis van onze ervaring met audits op honderden scholen. Vanuit het streven om de betrouwbaarheid van de profilering zo hoog mogelijk te stellen, is de profilering bovendien getoetst aan onderling afstemming tussen de auditoren die de scholen van Plein013 bezochten.

Na de profielsamenvatting staat in de *bijlage: opbrengsten interview* de belangrijkste informatie zoals die is aangereikt door de geïnterviewden, aangevuld met informatie uit het dataformulier.

Beide onderdelen, de *profielsamenvatting* en de *opbrengsten interview*, volgen de indeling in de vijf domeinen, zodat u de informatie eenvoudig aan elkaar kunt koppelen.

Wij wijzen er op dat de informatieverzameling veelzijdig en uitgebreid is geweest, maar niet alle informatie van alle leerkrachten betrof, en bovendien beperkt is door het karakter van een momentopname.

Profielsamenvatting: positie van de school, grenzen en groeimogelijkheden

Don Sarto is een middelgrote school met 209 leerlingen, gelegen in Wijk Zuid van de gemeente Tilburg, in Groenewoud. Sinds het vorige bezoek aan de school voor het opmaken van een school-ondersteuningsprofiel in 2013 is er een nieuwe directeur gekomen; Ludy Meister is in mei 2015 gestart bij de Don Sarto.

De deelwijk Groenewoud kenmerkt zich door een hoog percentage huishoudens met lage inkomens (52 procent), en door een hoog percentage inwoners van buitenlandse afkomst (22 procent niet westerse allochtonen en 10 procent westerse allochtonen). Het is één van de vijf impuls wijken van Tilburg.

Enkele kengetallen over de school:

Don Sarto heeft een leerlingenpopulatie die representatief is voor de bevolking van de wijk. 69 procent van de leerlingen heeft een 'gewicht' (63 leerlingen een gewicht van 0,3 en 81 leerlingen een gewicht van 1,2).

7 leerlingen maken gebruik van de Taalklas (vorig schooljaar 8), en vorig schooljaar zijn 2 leerlingen naar de Topklas verwezen.

Het afgelopen schooljaar waren er 4 zittenblijvers (in de schooljaren ervoor steeds verder terugkijkend respectievelijk 8, 13 en 5); één leerling werd verwezen naar het sbo (eerder 4, 1, en 1 leerling); en twee leerlingen werden verwezen naar het speciaal onderwijs – categorie 1 (eerder 0, 1, en 1 leerling).

Op dit moment is voor één leerling een ontwikkelingsperspectief opgesteld.

Domein 1: Diversiteit van de leerlingenpopulatie

Domein 1. Kijkend naar de bevroagde aspecten van *de leerlingenpopulatie* is de populatie van de school ten opzichte van ten opzichte van andere scholen in Nederland

- ☐ meer homogeen
- ☐ vergelijkbaar
- ☒ meer heterogeen

Domein 2: Ruimte voor verschillen

In het volgende schema wordt het onderwijsconcept van Don Sarto weergegeven in de relatie tussen de mate waarin de lesmethode sturend is en de mate waarin diversiteit van leerlingen opgevangen kan worden.

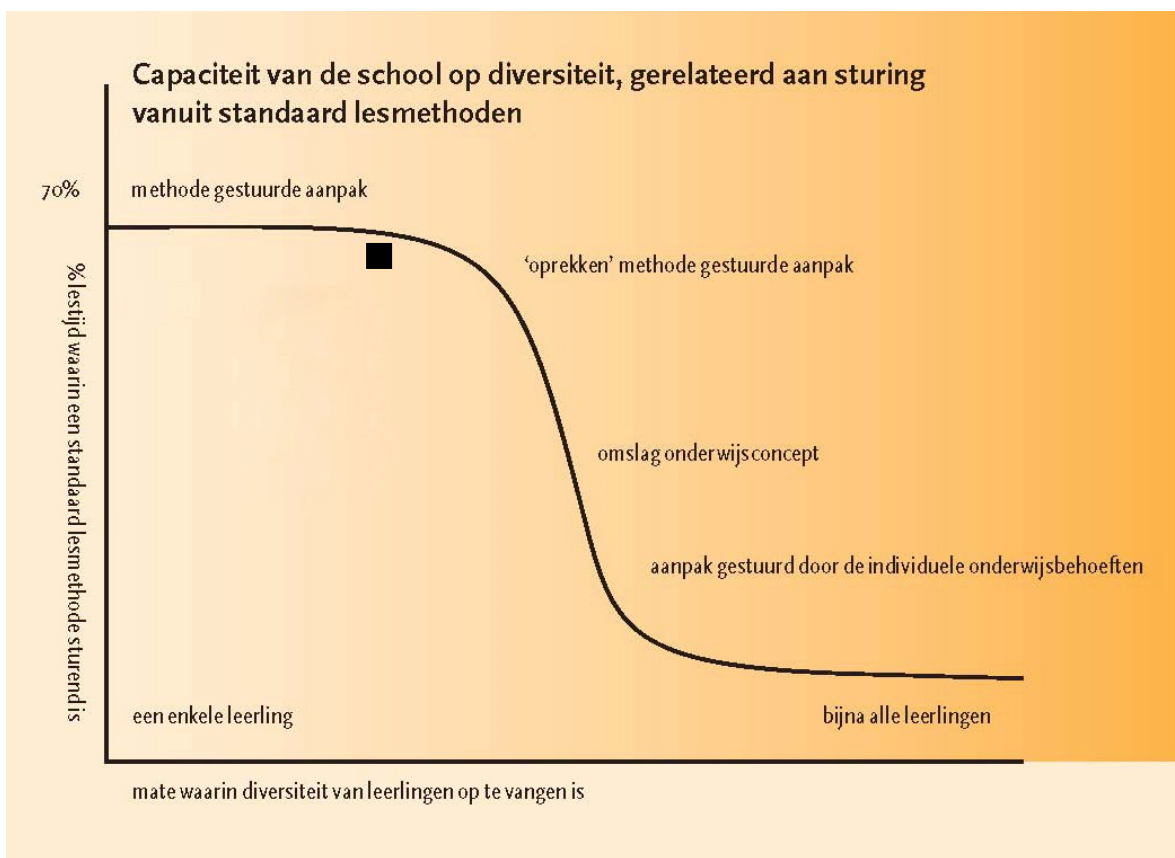
De gebogen lijn geeft van links naar rechts een mogelijk model van de ontwikkeling van een onderwijsconcept, startend bij het leerstofjaarklassensysteem met een strakke hantering van standaardmethoden. Via het oprekken van de methode-gestuurde aanpak toont het model een omslag in de aanpak naar het starten van de lesinhoud bij de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen in de klas.

Let wel: de richting van links naar rechts geeft alleen een wenselijke richting aan wanneer:

- De school meer ruimte wil bieden aan de bestaande diversiteit onder de leerlingen.
- De school meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs wil kunnen bieden.
- De leerlingenpopulatie van de school steeds meer divers wordt.

Scholen bevinden zich ergens op de gebogen lijn.

Don Sarto bevindt zich op positie ■

Domein 2. De antwoorden op de vragen over de manier van onderwijzen en het *omgaan met verschillen* geven het beeld van een school die

- ☐ basisondersteuning biedt aan leerlingen (passend bij een netwerkschool)
- ☒ enige extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ veel extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
 - ☐ mede door een duidelijke aanpak, gedragen door het volledige team (passend bij een brede ondersteuningsschool)

Domein 3: De vijf velden van voorzieningen

Domein 3. De school heeft meer dan de fundamentele *voorzieningen* voor wat betreft

- ☒ extra 'handen' in de klas, in de vorm van kleine klassen
- ☐ onderwijsmaterialen
- ☐ de ruimtelijke omgeving
- ☐ specialistische expertise
- ☐ contacten met externe relaties

Deze beschikbaarheid van voorzieningen past bij een netwerkschool

Domein 4: Borging

Domein 4. De borging in de organisatie van de extra ondersteuning voor leerlingen gebeurt

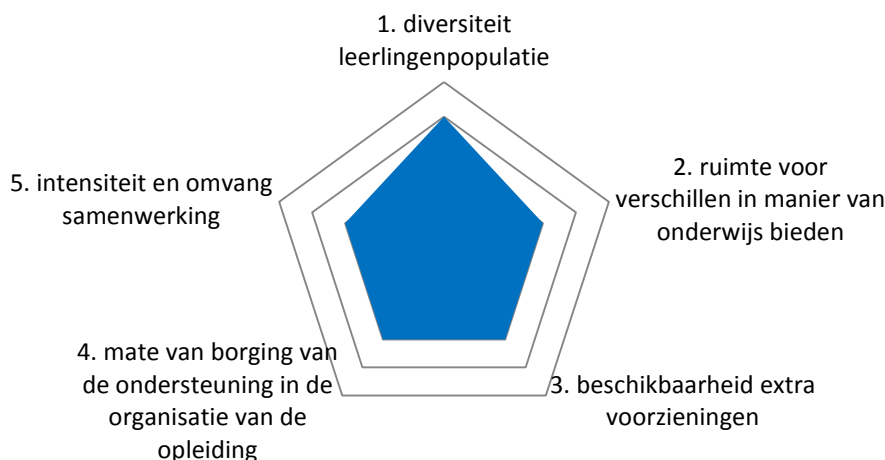
- ☐ op alle gevraagde aspecten overwegend planmatig (passend bij een smalle ondersteuningsschool, een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- ☒ op de meeste gevraagde aspecten planmatig, op enkele niet (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ op enkele gevraagde aspecten planmatig, op de meeste niet (passend bij een netwerkschool)
- ☐ op geen enkele van de gevraagde aspecten planmatig

Domein 5: Samenwerking binnen het onderwijs

Domein 5. De samenwerking met onderwijspartners binnen en buiten Plein013 is

- ☐ intensief, in een stevig netwerk met veel partners (passend bij een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- ☐ intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
- ☒ matig intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ beperkt (passend bij een netwerkschool)

Het ondersteuningsprofiel in één oogopslag

Over het geheel genomen is de Don Sarto school te karakteriseren als een **netwerkschool**.

Er zijn verbanden tussen de vijf onderdelen van het ondersteuningsprofiel. De diversiteit van de leerlingenpopulatie(1) zegt iets over de noodzaak van omgaan met verschillen (2). De effectiviteit van extra voorzieningen (3) hangt samen met het onderwijsconcept (2). Enzovoort.

Elk van de vijf onderdelen van het profiel is weergegeven op een vijfpuntschaal in een van de punten van bovenstaande vijfhoek: van beperkt (dicht bij het centrum van de vijfhoek) tot ruim (aan de buitenrand van de vijfhoek). Deze visualisatie is bedoeld als 'radar' voor opvallende kenmerken van het profiel; er is geen 'wenselijke' vorm.

Dit profiel geeft een beeld van de situatie op basis van documenten, het interview, de waarnemingen tijdens de observaties, en de informatie die bij het teamgesprek naar boven kwam.

Een korte toelichting, per domein, op de plaatsing in de grafiek vullen wij voor domein 2 tot en met 5 aan met een suggestie voor verdere ontwikkeling, voor *het geval dat* verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is. Dit laatste zeggen wij met nadruk, wij hebben geen opvatting over die wenselijkheid.

1. Over de diversiteit van de leerlingenpopulatie.
Hierbij kijken wij naar een combinatie van achtergrondkenmerken van leerlingen, en kenmerken van leren en gedrag.

Toelichting op de profilering:

Veel van de leerlingen op de Don Sarto hebben extra ondersteuningsbehoeften. De diversiteit van de ondersteuningsbehoeften is groot, maar niet extreem, doordat veel van de problematieken op elkaar lijken. Veel van de ondersteuningsbehoeften zijn te verwachten op basis van de achtergrondkenmerken van de leerlingen. De ondersteuning wordt gedeeltelijk bekostigd vanuit de gewichtenregeling. Don Sarto zet de middelen vooral in op klassenverkleining.

2. Over de ruimte voor verschillen binnen het onderwijsconcept.
Dit gaat over de manier van lesgeven in de groep. Belangrijk zijn onder meer de wijze waarop de les is ingericht, de diversiteit in het lesmateriaal, en de mate van dialoog of interactie tussen leerkracht en leerling, en tussen leerlingen onderling.

Toelichting op de profilering:

De inrichting van het onderwijs op Don Sarto wordt in de basis bepaald door de standaard lesmethoden. Het beeld dat de observaties en het teamgesprek opriepen, is consistent met het beeld dat uit het

interview naar voren komt: het onderwijs is vooral klassikaal, met elementen van het directe instructiemodel en elementen van zelfstandig werken. Bij het vorige schoolbezoek twee jaar geleden profileerde de school zich als een school die een strakke structuur hanteert, gebaseerd op een klassikale aanpak. Citaat uit het eerdere rapport: "De leerlingen worden veelal aangestuurd met korte termijn aanwijzingen: nu dit doen, zo direct dat." Nu, twee jaar later, is er - met behoud van structuur - meer ruimte voor verschillende onderwijsbehoeften van leerlingen. Werken in groepjes, zelfstandig werken, begeleiding aan de instructietafel, gefaseerde instructie – met deze aanpassingen in het klassenmanagement wordt meer de ruimte benut die er binnen de methode-gestuurde aanpak is. Het resultaat lijkt, behalve flexibilisering, een meer ontspannen sfeer op de school te zijn.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Het gebruik van het directe instructiemodel, en vooral het zelfstandig werken is nog in een beginstadium. Een stevige stap zou gezet kunnen worden door het invoeren van (week/maand)taakbrieven voor leerlingen – in eerste instantie nog vooral opgesteld door de leerkracht, en in een volgend stadium door de leerling zelf. Dit geeft, behalve meer ruimte voor verschillen, een versterking van de vaardigheden voor zelfsturing bij de leerlingen.

Een andere toevoeging zou kunnen zijn het systematisch gebruik van coöperatieve werkvormen, en het inrichten van de leslokalen op de manier die daarbij past (tafelgroepen van 4 leerlingen met vaste schouder- en oogmaatjes; zichtlijnen vanaf elke tafelgroep naar de instructieplek van de leerkracht).

Een derde suggestie richt zich meer op de voorwaarden om af en toe de methoden los te kunnen laten: de leerkrachten zouden zich de kerndoelen en leerlijnen, los van de gebruikte methode, eigen kunnen maken.

3. Over de beschikbaarheid van extra voorzieningen.

Extra voorzieningen zijn: extra 'handen' in de klas (of klassenverkleining), extra onderwijsmaterialen, extra mogelijkheden in de ruimtelijke omgeving, specialistische expertise, en samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

Don Sarto heeft bijzonder kleine klassen: gemiddeld 17/18 leerlingen per groep (12 groepen).

Het aantal uren inzet van extra handen in de groepen is niet opvallend hoog (gemiddeld 7,25 uur per week per groep). Dit is vergelijkbaar met veel scholen in Nederland.

Het aantal uren inzet van extra handen buiten de groepen is heel beperkt: alleen de uren van de consulent Passend Onderwijs.

Voor wat betreft extra materialen, ruimtelijke omgeving, beschikbare expertise, en samenwerking met instanties buiten het onderwijs beschikt Don Sarto niet over opvallende, of ruime, voorzieningen.

Naschools zijn er de Plusactiviteiten vanuit het Brede-school initiatief, begeleid door zogeheten 'combinatiefunctionarissen' – waarbij de school cofinanciert.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

De school zou onderwijsmaterialen kunnen aanschaffen/zoeken/ontwikkelen die uitgaan van andere leerstijlen, specifieke manieren van informatieverwerken, of verschillende ervaringswerelden of interesses van leerlingen. Dergelijke materialen vergemakkelijken het verder invoeren van zelfstandig werken, en het gebruik van coöperatieve werkvormen.

4. Borging van de ondersteuning in de organisatie van de school.

Van stevige borging is sprake wanneer er beleid, leerlingvolgsystemen, procedures en afspraken zijn, die voor alle betrokkenen helder zijn en door alle teamleden worden toegepast. Een heldere, consistent toegepaste taakverdeling is onderdeel van de borging.

Toelichting op de profilering:

De borging is op alle kenmerken vergelijkbaar met wat gebruikelijk is op basisscholen. Er zijn geen opvallende kenmerken te noemen.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Mede gezien de leerlingenpopulatie zou een versterking van de ouderbetrokkenheid kunnen bijdragen aan de ondersteuning van leerlingen. Bijvoorbeeld door van de eerste kennismaking af aan een vast proces met de ouders door te lopen, waarin duidelijk wordt wat school en ouders van elkaar (mogen) verwachten, waarin afspraken gemaakt worden rond de inbreng en inzet van ouders, en waarin duidelijk wordt wat de opbrengsten van de betrokkenheid over en weer zullen zijn (inclusief de consequenties bij onvoldoende betrokkenheid). Voor een dergelijk proces van ouderbetrokkenheid is het nodig dat de school een helder en concreet beeld geeft van waar zij voor staat.

5. Over de intensiteit en omvang van de samenwerking.

Gekeken wordt naar de mate waarin de begeleiding van de leerling binnen het onderwijs wordt afgestemd met die van de verschillende partners binnen het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

De samenwerking met partners in het onderwijs is vergelijkbaar die van andere scholen. Don Sarto werkt samen met partners in de wijk, passend bij de leerlingenpopulatie en het karakter van de wijk. Er is inzet op brede-schoolontwikkeling.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Don Sarto zou er misschien baat bij kunnen hebben om bij andere scholen te kijken die het zelfstandig werken met al haar facetten al hebben ingevoerd. De ervaringen van andere scholen, met een vergelijkbare leerlingenpopulatie, kunnen het team van Don Sarto handreikingen bieden hoe dit proces naar meer zelfsturing door leerlingen in praktijk gebracht kan worden.

Daarnaast zou Don Sarto kunnen nagaan of een samenwerking met s(b)o-scholen gericht op preventie van gedragsproblemen een toevoeging zou kunnen zijn aan de eigen expertise.

Samenvatting opvattingen en ambities van het team gericht op het omgaan met leerlingen die een speciale ondersteuningsbehoefte hebben:

Het team heeft een sterk 'teamgevoel'. Men staat voor elkaar klaar, en ervaart gezamenlijk de uitdaging van Passend Onderwijs bij de toch al ingewikkelde onderwijsvragen waar teamleden mee te maken hebben. Er is voorzichtigheid bij het aangeven van een ambitie om nog meer leerlingen met ingewikkelde(r) onderwijsbehoeften op school te hebben: niet iedereen is hier vóór. Met name het aantal leerlingen die ondersteuning op gedrag nodig hebben moet niet veel hoger worden vindt men – gezien de al hoge werkbelasting, en de dynamiek in de groepen.

Het team is van opvatting dat klassenverkleining te prefereren is boven extra handen in de klas. Ondanks de kleine klassen bij Don Sarto ervaren sommige teamleden de aandacht die zij aan de 'gewone' leerling kunnen besteden nogal eens als te beperkt. Over de gewenste samenstelling van de groep is men het eens: in heterogene groepen komen kinderen tot betere leerprestaties dan in homogene groepen.

Tijdens het teamgesprek blijkt dat teamleden graag de gedachten verder zouden ontwikkelen over andere vormen van inrichting van het onderwijs – zonder daarbij een uitspraak te doen over de wenselijkheid van verandering van inrichting.

Bijlage: Opbrengsten interview Don Sarto – 10 december 2015

Domein 1: de diversiteit van de leerlingenpopulatie:

De leerlingen op de school verschillen in hun achtergrond v.w.b.:

- *opleidingsniveau van de ouders, sociaaleconomische achtergrond:*

- ☒ weinig, het opleidingsniveau en de sociaaleconomische achtergrond is over het algemeen
- ☒ laag
- ☐ gemiddeld
- ☐ hoog
- ☐ matig
- ☐ sterk

Het opleidingsniveau van de ouders is over het algemeen MBO of lager.

- *thuis taal:*

- ☐ weinig
- ☐ matig
- ☒ sterk

Er is een grote variatie aan thuistalen: Turks, Irakees, Somalisch, Chinees, Arabisch Veel moeders spreken thuis weinig of geen Nederlands met de kinderen. Bij de Turkse gezinnen wordt veelal naar Turkse televisie gekeken.

- *culturele achtergrond*

- ☐ weinig
- ☐ matig
- ☒ sterk

De verschillen in culturele achtergrond manifesteren zich deels op positieve zaken, zoals het vieren van elkaars feestdagen of het leren kennen en respecteren van andere culturen. Er zijn echter ook negatieve effecten te zien: vanuit verschillen in normen en waarden - bijvoorbeeld over de man/vrouw verhoudingen, of elkaar buitensluiten. Sommige groepen blijven vooral onder elkaar. Dat werkt bijvoorbeeld door op het schoolplein, en in de klas – zoals het naast elkaar willen zitten. Bij het uitdelen van uitnodigingen voor verjaardagsfeestjes in de klas wordt ook duidelijk dat de meeste leerlingen vooral contacten onderhouden binnen de eigen etnische of culturele groep. (Er blijkt al een teamafpraak te bestaan om de uitnodigingen niet meer in de klas te laten plaatsvinden.)

De leerlingen op de school verschillen v.w.b.:

- *niveau van leren*

☒	weinig
☐	matig
☐	sterk

Het niveau van leren ligt gemiddeld beduidend lager dan het Nederlands gemiddelde. Bij binnenkomst hebben veel leerlingen sterke taalachterstanden (woordenschat van 2000 woorden i.p.v. 6000). Dit geldt zowel voor de autochtone als voor de allochtone leerlingen.

- *leerstijlen*

☐	weinig
☒	matig
☐	sterk

Veel leerlingen zijn sterk visueel ingesteld, en leren vooral door te ervaren, door te doen. Het (flexibel) aanpassen van het lesaanbod hierop is in ontwikkeling: de leerkrachten zijn zich ervan bewust dat alleen de lesstof verbaal behandelen onvoldoende leereffect heeft.

Hoeveel leerlingen hebben

- *speciale behoeften in het verwerken van informatie*

☐	weinig (minder dan 20 %)
☐	een matig aantal (20 tot 40 %)
☒	veel (meer dan 40%)

Voor de meeste leerlingen is het nodig om de lesstof te vereenvoudigen, in kleine stappen aan te bieden, en een deel van de tekstuele context te vervangen door meer beeldende context. De cito-eindtoets blijft lastig voor veel leerlingen, vanwege het sterk talige karakter. Daarom hebben we vanaf 2016 gekozen voor Route 8: adaptief en minder talig

- *speciale behoeften in het gedrag, in de omgang (begrenzing van het gedrag, stimulering tot activiteit, begrip van de sociale omgang)*

☐	weinig (minder dan 20 %)
☐	een matig aantal (20 tot 40 %)
☒	veel (meer dan 40 %)

Deze speciale behoeften richten zich vooral op het begrenzen van gedrag en het versterken van het begrip in de sociale omgang. Bij het gedrag speelt mee dat er nogal eens een verschil is tussen de normen en waarden die thuis gehanteerd worden, en de normen en waarden op school. Sommige leerlingen raken daardoor gefrustreerd, wat zich uit in ongewenst gedrag.

Domein 2: de ruimte die de manier van lesgeven biedt voor speciale ondersteuningsbehoeften,

Tijdens het interview is gevraagd de manier van lesgeven te plaatsen op een aantal dimensies.

Karakteriseer het onderwijs op de school op de onderstaande dimensies. Een '1' betekent sterk in de richting van de eerste pool en een '4' sterk in de richting van het tweede uiterste.

	1	2	3	4	
overdragen van kennis	☒	☐	☐	☐	zelf ontdekken
kennis verwerven	☐	☒	☐	☐	werken met kennis
klassikaal leren	☒	☐	☐	☐	individueel en groepjes-leren ¹
sturing van het leren door de leerkracht	☒	☐	☐	☐	leerlingen sturen eigen leren
alle leerlingen op basisniveau brengen	☒	☐	☐	☐	het maximale uit elke leerling halen ²
leerstof bepaalt leerweg	☒	☐	☐	☐	beginsituatie leerling bepaalt leerweg
nadruk op gestructureerde opdrachten	☒	☐	☐	☐	nadruk op vrije opdrachten
gelijke normering prestaties	☒	☐	☐	☐	beoordeling t.o.v. eerdere eigen prestaties ³
beoordeling door leerkracht	☒	☐	☐	☐	zelfbeoordeling door leerling ⁴
evaluatie onderwijs door leerkracht	☐	☒	☒	☐	evaluatie samen met leerlingen ⁵

¹ Het onderwijs is verschoven van volledig centraal-klassikaal, naar het werken op drie niveaus en het zelfstandig werken. Dit is nog wel in de startfase: zelfstandig werken is dit kalenderjaar gestart in alle groepen.

² Dit is sterk leerkrachtafhankelijk.

³ De bij het interview aanwezige ouder heeft de indruk – op basis van haar eigen ervaringen rond de extra ondersteuning van haar zoon - dat de beoordeling meer (ook) t.o.v. eerdere eigen prestaties plaatsvindt.

⁴ Op dit punt is een ontwikkeling ingezet, naar meer zelfbeoordeling door de leerlingen.

⁵ Ook dit aspect is sterk leerkrachtafhankelijk.

Hoe wordt binnen de school met speciale onderwijsbehoeften omgegaan?

Reactie op speciale onderwijsbehoeften

- ☒ vooral met individuele aandacht, buiten de groep
- ☒ vooral met individuele aandacht, in dezelfde ruimte, maar apart van de groep
- ☐ vooral met groepsaandacht in homogene subgroepen
- ☐ vooral met individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak

Er wordt in beperkte mate remedial teaching geboden (buiten de groep). In de klas is gestart met zelfstandig werken, onderdeel daarvan is het begeleiden van leerlingen aan de instructietafel (individuele aandacht, in dezelfde ruimte, apart van de groep).

Differentieert de onderwijsaanpak van de school voor verschillen op leerstijlen van leerlingen (reproductiegericht, ervaringsgericht, betekenisgericht, oplossingsgericht)?

- ☐ ja, dat is geïntegreerd in de onderwijsaanpak van de school
- ☒ incidenteel, als een leerling opvalt op leerstijl – of incidenteel, door enkele leerkrachten
- ☐ nee, niet of nauwelijks

De gesprekspartners vinden dat op dit punt nog winst te behalen is.

Hoe zijn groepen/klassen ingedeeld (welke leerjaren worden gemengd, wat is de omvang van de groepen en de bezetting met leerkrachten)?

De klassen zijn ingedeeld op leeftijd van de leerlingen volgens het leerstofjaarklassen systeem. Alleen groep 1 en 2 zijn gemengd.

Karakterisering van het onderwijs op de school.

Hoe groot is naar uw inschatting:

het percentage leerkrachten dat in de kerndoelen en leerlijnen (minimaal van het eigen leerjaar) beheerst (parate kennis): **10 procent**

het percentage leerkrachten dat in staat is didactisch maatwerk te leveren voor leerlingen: **20 tot 40 procent**

het percentage leerkrachten dat in staat is pedagogisch maatwerk te leveren voor leerlingen: **90 procent**

het percentage leerkrachten dat initiatief neemt tot dialoog met de leerling om het lesaanbod af te stemmen met de ondersteuningsbehoefte van de leerling: **40 procent**

Bovenstaande zijn nadrukkelijk schattingen.

Er is een groot verschil tussen leerkrachten als het gaat om het nemen van initiatief tot dialoog met de leerling over de ondersteuningsbehoefte: sommige leerkrachten doen dit steeds, en anderen juist nauwelijks. De waarneming is dat dit een groot verschil in dynamiek in de klas geeft. De bij het gesprek aanwezige ouder geeft aan dat het zo kan zijn dat deze dialoog in gang komt door tussenkomst van de ouder.

de mate waarin de begeleiding een individuele aanpak is dan wel een teamaanpak

- ☒ vooral individuele aanpak van leerkrachten
- ☐ aanpak gedeeld door enkele leerkrachten
- ☐ teamaanpak

Bij leerlingen met heel bijzondere ondersteuningsbehoeften houden de teamleden elkaar op de hoogte. Per bouw is intervisie-overleg opgestart, maar dit staat nog in de kinderschoenen. Het is nu niet meer zo dat het bepalen van de benodigde ondersteuning voor een leerling iets is van de ib-er: de leerkrachten zijn in toenemende mate aan zet – met de ib-er steeds meer in coachende rol.

de mate waarin (ouders en) leerling betrokken worden bij de manier van lesgeven

☒	niet of nauwelijks
☐	soms
☐	vaak

Ouders en leerlingen hebben geen actieve inbreng bij de inrichting van het onderwijs.

Teamexpertise

*Op welke onderwerpen is er sprake van teamexpertise (expertise die gedeeld wordt door **alle** leden van het team, en die door **alle** leden van het team in samenwerking in praktijk gebracht wordt)? Voorbeelden zijn teamexpertise op bepaalde didactische of gedragsmatige aanpakken, of teamexpertise in het betrekken van ouders en leerlingen bij de bepaling van de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen.*

Het team gaat starten met de teamaanpak Positive Behaviour Support (PBS).

Het teamwerken moet nog opgestart worden. Er is nog weinig sprake van bij elkaar in de klas kijken (komt incidenteel wel voor). "Ik ken mijn collega's van de vergadermomenten, en van andere contacten buiten de klas. Niet van in de klas."

Domein 3: de beschikbaarheid van extra voorzieningen

Beschikbare 'extra handen' in de groepen (in aanvulling op de leerkracht):

Lkr. = leerkracht, Vlkr. = vakleerkracht, OA = onderwijsassistent, RT = remedial teacher, AB = ambulant begeleider, OU = ouder/verzorger, LIO = leerkracht in opleiding, ST = stagiaire

Groep	Functionaris(sen)	Aantal uren per week	Aantal betrokken lln.
Groep 1-2	Lkr.	3.30	15
Groep 1-2	OA	17.15	57
Groep 1-2	Lkr.	7.30	57
Groep 1-2	OU	3.45	19
Groep 3	OA	4.30	22
Groep 3	LIO	11	22
Groep 3	RT	1	5
Groep 4	OA	4.45	22
Groep 5	OA	6.45	15
Groep 6a	ST	5.30	13
Groep 7a	ST	5.30	12
Groep 8	OA	5	21
Groep 8	Lkr.	3.30	5
Groep 4-8	RT	7.30	10-15

Leerkrachten die met pensioen zijn, maar die nog wekelijks als vrijwilliger komen ondersteunen.

In totaal is er op school elke week 87 uur inzet van extra handen in de klas: gemiddeld per klas is dit 7 uur en 15 minuten per week.

- **buiten** de klassen/groepen: *welke functies voor welke aantallen uur p.w. beschikbaar?*

De consulente Passend Onderwijs (Plein013) is iedere woensdag aanwezig. Zij ondersteunt leerkrachten en ib-er vanuit een coachende benadering.

- *Speciale onderwijs/werkmaterialen voor leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften beschikbaar binnen de school:*

Didactische materialen:

- geen

Pedagogisch ondersteunende materialen:

- Soemo kaarten. De school gaat zich op een andere methode oriënteren.

Materialen bij fysieke belemmeringen:

- Sissel-kussens: 4
- Bar Magnifier: 14
- Koptelefoons: 2

- *Ruimtelijke voorzieningen, in en rond de school*

aparte extra ruimtes voor didactische begeleiding

RT-kamer, twee kleine kamertjes

aparte extra ruimtes voor bewegingsbehoeften

gymzaal – Er is behoefte aan een time-out ruimte: hier wordt naar gekeken.

aparte extra ruimtes voor verzorging / rust

-

buitenruimten

-

- Specialistische expertise op hbo/wo-niveau

<i>binnen de school zelf beschikbaar</i>	<i>buiten de school snel toegankelijk</i>	
	x	visuele beperkingen
	x	auditieve beperkingen
	x	spraak/taal belemmeringen
	x	cognitieve beperkingen
	x	motorische beperkingen
	x	beperkingen door langdurige ziekte
	x	Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)
	x	ADHD
	x	dyslexie
	x	overige psychiatrische aandoeningen
x		gedragsproblemen
	x	onderwijsachterstanden andere culturen
	x	anders, nl.

Een gedragsspecialist maakt deel uit van het team.

- Samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

	<i>nooit</i>	<i>soms</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>
SMW				x
Bureau Jeugdzorg		x		
GGD				x
GGZ		x		
MEE		x		
(Kinder)ziekenhuis		x		
Revalidatiekliniek	x			
Justitiële inrichting		x		
Gemeente, leerplicht			x	
Politie		x		

De schoolmaatschappelijk werkende biedt de toegang tot overige instanties. De gemeente Tilburg heeft dit georganiseerd in een wijkbenadering die zij de T-aanpak (Toegang-aanpak) noemt.

Met de gemeente is bovendien overleg over de coördinatie van de zorg in de wijk van de school, Groenewoud, als 'impulswijk'.

Domein 4: de borging van de extra ondersteuning in de organisatie van de school

- *het 'eigenaarschap' van de extra ondersteuning: wie is verantwoordelijk voor een goed verloop van het onderwijsleerproces van de leerling met speciale ondersteuningsbehoeften?*

De intern begeleider wijst zo nodig de leerkracht op zijn of haar verantwoordelijkheid, wanneer de ondersteuning niet gerealiseerd wordt zoals bedoeld. De leerkracht is in eerste instantie verantwoordelijk voor het opstarten en uitvoeren van de extra ondersteuning. De leerkracht is aanspreekpunt voor de ouders.

- *de plaats van de extra ondersteuning binnen het beleid van de school*

De extra ondersteuning is volledig geïntegreerd in het beleid van de school. Het is een thema dat altijd onderwerp van aandacht is.

- *volgsystemen voor de didactische voortgang, en voor de sociaal-emotionele voortgang*

Voor het volgen van de sociaal-emotionele voortgang gebruikt de school op dit moment nog het Ontwikkelings Volg Model (OVM). Bij de kleutergroepen wordt overgestapt op KIJK.

Dit betekent dat er vanaf kinderen vanaf 7 jaar een andere volgsysteem kan komen. Omdat er op Don Sarto nu vele systemen zijn en men graag naar één systeem wil (ParnasSys) ligt een keuze voor ZIEN voor de hand.

- *planmatige aanpak van de extra ondersteuning: signalering, besprekingen, evaluaties, overdrachten e.d. (bijvoorbeeld a.d.h.v. de één-zorgroute)*

De school hanteert volledig de één-zorg-route.

- *aanwezigheid van protocollen (dyslexie, dyscalculie, medische begeleiding zoals bijv. bij suikerziekte, pesten)*

De school hanteert een protocol voor dyslexie. Daarbij wordt aangetekend dat het gebruik ervan actiever kan – het gebruik verschilt van leerkracht tot leerkracht.

Er is een protocol medische begeleiding.

Er is een veiligheidsplan, met daarin een anti-pest-protocol.

- *wat is de rol van de ouders en de mate van betrokkenheid bij:*
 - *het vaststellen van de onderwijsbehoefte van de leerling*
 - *het bepalen van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
 - *het uitvoeren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
 - *het evalueren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*

De school is er op gericht de ouders als partner te betrekken bij alle fasen van de onderwijsbegeleiding. In praktijk verschilt het van leerkracht tot leerkracht in welke mate dit daadwerkelijk gebeurt. Opgemerkt wordt dat de betrokkenheid van ouders vooral gezocht wordt op het moment dat er iets aan de hand is rond een leerling. De wens is dat de ouderbetrokkenheid meer 'gewoon' gaat worden: dat ouders van meet af aan betrokken zijn bij het onderwijs van hun kind.

Elke dag drinken de Turkse moeders koffie in de lerarenkamer. Het streven is om hiermee een impuls te geven aan het gebruik van de Nederlandse taal door deze moeders.

Voor de ouders van de kleuters en peuters (Taalkamer) en de leerlingen van groep 3 (Overstap) worden 10 keer per jaar informatiebijeenkomsten georganiseerd gericht op het thema dat in de taallessen aandacht gaat krijgen. De bedoeling is dat ouders thuis aanhaken bij het taalonderwijs op school. De praktijk is dat het moeilijk is om ouders hierbij te betrekken. Ook bij de ouders is de aandachts-spanne vaak kort: ouders lopen soms weg, of telefoneren tijdens de bijeenkomst.

Domein 5: de intensiteit en omvang van de samenwerking met anderen in het onderwijs

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen waarmee de school haar voedingsgebied deelt? Kent de school de andere scholen, bijvoorbeeld hoe de andere scholen omgaan met extra ondersteuning en hoe zij omgaan met verschillen?*

Er is een stuurgroep Brede scholen Groenewoud, waar de directeurs van de scholen (De Alm, Panta Rhei en Don Sarto) in de wijk zitten in hebben, samen met de gemeente. Deze stuurgroep is het belangrijkste platform voor samenwerking in de wijk (onderwijs, peuterspeelzalen, welzijn en zorg).

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de overige reguliere basisscholen binnen Plein013?*

Deze samenwerking is beperkt. De contacten verlopen vooral via het ib-netwerk, en via de consultant van Plein013.

De Tilburgse scholen werken in hun contacten met de gemeente Tilburg samen in een samenwerkingsverband, T-primair.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen binnen het eigen schoolbestuur?*

Binnen het eigen schoolbestuur is de sterkste samenwerking. Er zijn studiemiddagen, en er zijn werkgroepen rond allerlei thema's (bijvoorbeeld cao, duurzame inzetbaarheid).

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de centrale diensten van Plein013?*

Er is een goede samenwerking, die vooral via de consultant verloopt. Daarnaast is er de samenwerking via de Taalklas die binnen Don Sarto gesitueerd is.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de voor- en vroegschoolse instellingen, en met het voortgezet onderwijs?*

Er is steeds afstemming met kinderopvangorganisatie Kinderstad, onder meer via de VVE-coördinator. De afstemming richt zich op een doorgaande leerlijn voor de kinderen. Bijvoorbeeld door samen cursussen rond het thema te volgen.

Met het voortgezet onderwijs wordt samengewerkt rond de overgang naar het VO: er is een intensief contact met de scholen waar de meeste kinderen naar doorstromen. Het organiseren van Informatieavonden voor ouders en leerlingen is onderdeel van de samenwerking.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de scholen voor sbo en so?*

Er is over het algemeen weinig contact, anders dan bij verwijzing van een leerling. Voor mei 2016 staat wel een participatieproject met sbo Zonnestein op stapel: Een project voor de leerlingen van groep 8 van de Zonnestein, de Alm en Don Sarto.

Afsluitende opmerkingen:

De school organiseert steeds voor een periode van vijf weken naschools 'Plusactiviteiten'. Leerlingen kunnen per periode kiezen uit twee mogelijke activiteiten, zoals bijvoorbeeld Sport, Dans en Muziek, Testlab, of Mediawijsheid. De thema's zijn steeds lezen, sport en bewegen, en creatieve vormen.

Er is een intensieve samenwerking met de bibliotheek: zeven uur per week is er een combinatiefunctaris Jeugdliteratuur en leesbevordering op school aanwezig. De functionaris richt zich op leesbevordering in de klas, op activiteiten in de Taalkamer (zie bij domein 4), op een aandeel bij de naschoolse plusactiviteiten op school, en zij probeert ouders bij de bibliotheek te betrekken.

Bovendien is er een combinatiefunctionaris Sport en Bewegen voor 21 uur per week, die extra gymlessen na schooltijd verzorgt. Ook wordt op school in samenwerking met studenten de fit-test afgenomen. Met IB en GGD worden de resultaten hiervan besproken. Vanuit welzijnsorganisatie Contour de Twern worden kinderen begeleid.

De inzet van de combinatiefunctionarissen wordt voor de helft betaald door de gemeente, en voor de helft door de school (co-financiering).